

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

PERSONAGES

(6 dames - 12 heren)

VADER VAN PAEMEL
 EDUARD)
 DESIRÉ) zijn zonen
 KAMIEL
 BARON DE VILLERMONT DE WILDE
 MAURICE, zijn zoon
 PASTOOR
 SCHIETTEKATTE, de veldwachter
 POSTBODE
 BRIGADIER
 GENDARME
 MOEDER VAN PAEMEL
 CELESTINE)
 CORDULA) haar dochters
 ROMANIE
 BARONES DE VILLERMONT DE WILDE
 GERMAINE DE SAINT-SIFFRIDES
 MASCO

DECOR

EERSTE + DERDE BEDRIJF : Een ruime boerenkeuken en woonkamer, laag van verdieping, met bruingerookte balken. Rechts de haardstee, met brede schoorsteenmantel. Twee ouderwetse leunstoelen, rechts en links van het vuur. Boven op de schoorsteenriggel, een rij tinnen- en gekleurde borden. Tegen de achtergrond een eetkast, waarop gemaakte bloemen onder glas rechts en links van een groot bruinhouten Kristusbeeld. Daarnaast een ouderwetse vlaamse klok met houten kast en zinken uurplaat, en verder tegen de muur nog meer riggels vol met koper, tin en aardewerk. In de rechterwand, tegen de hoek, een deur. Links, in de achtergrond, tegen de linkerhoek, een tweede deur. Midden in de linkerwand, tussen twee kleingeruite ramen, een derde deur. In 't midden van de kamer een vierkante tafel met enkele stoelen.

TWEEDE BEDRIJF : Het erf der boerderij. Links op de voorgrond een hekje. Daarnaast schuur en stalling. Rechts het woonhuis. In 't midden de boomgaard met fruitbomen. In de achtergrond een vergezicht over de velden.

VIERDE BEDRIJF : Het toneel stelt een klein, armoedig kamertje voor. Het hoogst nodige van meubilering en huisgerief. In de achtergrond een deur en twee raampjes. Rechts de haard, links een deur.

Het stuk speelt in een dorp van Vlaanderen rond de eeuwwisseling.

E E R S T E B E D R I J F

EERSTE TONEEL : Moeder van Paemel, Celestine, Romanie, Eduard.

(Bij het ophalen van 't gordijn zit Eduard aan de tafel bij een lamp in een courant te lezen. Moeder van Paemel loopt heen en weer, nu eens tot aan de haard waar de ketel over 't vuur hangt, dan naar de eetkast, waaruit zij borden, vorken, lepels enz. neemt, die zij op tafel komt schikken. Links op de voorgrond, naast een tweede tafeltje, waarop een aangestoken lamp staat, zitten Célestine en Romanie kunstwerk te maken. De lezing van de courant schijnt Eduard erg te agiteren. Van tijd tot tijd maakt hij een driftige beweging op zijn stoel, slaakt dof een korte kreet, pruttelt vertoorned enkele woorden, waarbij de vrouwen soms angstig-ondervragend opkijken.)

MOEDER : *(tot Eduard)* Moar Edeward, jongen, wa schilt er dan? Wa zitte gij doar azeu binnensmonds te babbelen?

EDUARD : *(driftig de courant neerlegend)* Z' hèn op 't volk geschoten, moeder.

MOEDER : *(verschrikt stilstaande)* Geschoten nog al! Wie datte?

EDUARD : De politie... de gendarmes!

(Célestine en Romanie houden op met kantwerken. Romanie luistert aandachtig, met grote, ernstige ogen. Célestine begint opnieuw te werken.)

MOEDER : Zijn d'r deuje?

EDUARD : *(de courant weer opnemend)* In de twintig deuje en gekwetste. Waaronder verschillende vreiwen en kinders. De soldoaten worden binnengevraagd. De klasse van zeven en tachtig es al binnen en ze peizen dat de dieë van zes en tachtig euk zal opgeroepe worden.

MOEDER : Och Hier, och God! De klasse van Kamiel! As hij euk moar niet opgeroepe 'n wordt!

EDUARD : Hij zal zonder ienigen twijfel opgeroepe worden as de troebels blijven duren. *(heftig)* En de troebels zillen blijven duren, zeulang dat de boazen an d'eisen van

't wirkvolk gien voldoening 'n geven. (*Célestine houdt insgelijks op met haar kantwerk, maakt 'n kruis en begint stil te bidden.*) Wen zijn d'r nondedzju beu van, van heul ons leven lang veur 'n dreug stik breud lijk oarme sloaven te blijven wirken. We willen recht, we willen ons diel van 't gien da we zelve moaken. En goat 't mee zachtheid niet, 't zal mee geweld gebeuren. We zillen d'r veure vechten, nondedzju! Vechten tot den deud!

MOEDER : Och Hiere, jonge, Edeward, zwijgt as 't ou belieft, zwijgt. Voader zal alle minuten thuis goan komen, en ge weet hoe hij es, e-woar? Hij zou hem kwoad moaken en 't zoe weere ruize zijn. Toe Edeward, jongen, leg gij die gazette lieve wig, 't en zal meschien zeu irg nie zijn of da ge vreest. (*wijst naar Célestine*) Kijk, Célestine da jong zit al nen Onze Voader te lezen opdat er weer vrede zoe komen. Loat ons liever allemoal nen Onze Voader lezen. (*Ze gaat haastig, met gevouwen handen, naar de eetkast waarop het Kristusbeeld staat en zinkt er biddend op haar knieën.*)

EDUARD : (*kwaad*) Scheidt er uit, moeder. (*tot Célestine en Romanie*) Dat er ne God van rechtveirdigheid woare, doar 'n zoên zulk gien gruwelooden op de weireld kunne gebeuren. 'k 'n Geluve nie meer aan uldere God; d'r 'n es giene God veur d'oarme meinschen.

MOEDER : (*wenend*) O, zwijgt, 'n lastert niet! Ge goat 'n ongeluk over ons huis roepen.

CELESTINE : (*woedend tot Eduard*) Gie ketter die ge zijt! Ons Hiere zal ou straffen.

EDUARD : O gij stomme kwezel woar da ge zit!

ROMANIE : (*huilend*) Ha moar zwijgt, Edeward, 'n loat ons nou ne kier gien ruze moaken.

TWEEDE TONEEL : Vorigen, Cordula.

CORDULA : (*links op, met volle emmer melk in iedere hand*) Kijk ne kier! Wa es dât hier! Woarom zit-e gulder hier te kijven en te schriemen? (*Célestine begint nijdig weer te werken.*) Waarveuren zit-e gij doar te lezen, moeder?

MOEDER : (*opstaande*) Ha moar da 'n es gien kijven, Kerdula; 't es Edeward die 'n beetsen overdreven es omdat hij in de gazette gelezen hêt dat de sandurms te Gent op 't wirkvolk geschoten hên.

CORDULA : Geschoten?!... Waarom moeten die sloebers op de meinschen schieten?

CELESTINE : (*vinnig, zonder van haar werk op te kijken*) Omdat 't goddeleuzen en vloekers zijn, die ulder plicht nie 'n willen doen!

CORDULA : (*met minachtende blik op Célestine*) Goddeleuzen, verdomme?!... Wa es da nou? Es da nou 'n reden om de meinschen deud te schieten?

EDUARD : (*tot Cordula*) Ha moar, Kerdula 'n geeft ou toch de moeite niet van mee die stomme kwezel doarover te spreken. Ge weet toch wel dat da nie anders 'n kan spreken of van paster of van kirke.

CORDULA : Ha nondedzju! Goddeleuzen! Hé-je dan nou nog ooit geheurd? (*Zij gaat met haar emmers naar het achterhuis, door de deur in achtergrond links, en komt dadelijk, van haar vracht ontladen, terug.*) Ze zoên beter doen van d'oarme meinschen wa mier te betoalen veur al ulderen arbeid, in ploatse van d'r op te doen schieten, de smeirlappen!

DERDE TONEEL : Vorigen, Masco.

MASCO : (*links op. Steekt voorzichtig 't hoofd naar binnen, terwijl hij iets achter zijn rug verborgen houdt.*) Psst!... Es 'r gien belet? (*Allen kijken naar hem om.*)

CORDULA : (*lachend*) Ha... deugeniet, zij-je doar al weere? Ala toe, kom moar heul-degans binnen.

MASCO : (*glimlachend binnentredend*) Schieten, zei-je gij doar. (*Haalt een dode haas van achter zijn rug tevoorschijn.*) Kijk ne kier hier. Den deze 'n es nie geschoten en hij es pertan euk wel deud. (*Ziet Célestine en verbergt de haas weer achter zijn rug.*) Hola... (*fluit even*)

EDUARD : G'n moet nie schouw zijn. Kom moar binnen en loat ouën hoaze moar zien. As de rijke hieren d'oarme meinschen doen omverre schieten, meugen d'oarme meinschen wel nen hoaze schieten.

MOEDER : (*angstig*) Joa moar, Masco, jongen, past toch op e-woar. Es 't ienen van de baron? As hij moest weten da d'er hier mee komt, hij zou ons doen verhuizen.

EDUARD : (*nijdig schaterlachend*) Ha! Nondedzju! Es 't ienen van den baron! Nen hoaze van menier de baron! En woaraan zou je da kunnen herkennen, moeder, dat 't ienen van de baron es? Hoe es 't toch meugelijk, moeder, da ga nie 'n

verstoat dat 'nen hoas an den dienen es die hem schiet!

MASCO : Moar 'k 'n hèn 'm nie geschoten, zeg ik ulder. Schieten moakt al te veel laweid.
Hij es in zijn dwoazigheid tegen mijne stok geleupen en 't is doarvan dat hij gestorven es!

CORDULA : (*lachend*) Hahaha!... O, Masco, gij zij nen deugeniet!

MASCO : (*grappig opgewonden*) Dat 't gein woar 'n es! Kijk, hij zat doar zeu scheun op zijn poepken in 't midden van 'n partij airdappels mee zijn veurpeutses zijne kop en zijn eurkes te waschen. Azeu zie (*doet, neergehurkt, de bewegingen van de haas na. Eduard, Cordula en Romanie zien hem lachend aan. Célestine werkt zonder opkijken door.*) Zeu, peis ik in mijn eigen, wacht 'n beetsen, 'k zal ou wa goan helpen. 'k Pakke mijn stoksken, e-woar?

CORDULA : (*hem lachend onderbrekend*) Zeker nog al 'n lang stoksken, hé?

MASCO : (*lacht ook*) Bah joa! Bah joa! Azeu nog al in de reden.

CORDULA : En nog al dik ook, zeker?

MASCO : Lijk of ge het zegt, jonge dochter... Hawel, 'k kruip azeu stillekes achter zijne rugge mee mijn stoksken veuruit (*doet beweging*) en as 't azeu heel scheune in 't midden boven zijn kopken es...

CORDULA : (*lachend*) Leupt 'r hij zeker al mee ne kier tegen an?

MASCO : Percies! G'hê het gezied. (*Algemeen gelach, ter uitzondering van Célestine, die nijdig voortwerkt, en van moeder van Paemel die bedenkelijk het hoofd schudt.*) Ala, kijk, 'k 'n zou meschien nie zjuust kunne zeggen of dat-ie hij noar mijn stokske gespronge hêt, of dat-e 'k ik uit mijn hand loate valle hèn, moar altijd zeker es 't dat hij er mee zijn kopke tegen aan geleupen es, en dat 'r hij van gestorven es.

VIERDE TONEEL : Vorigen, Schiettekatte.

SCHIETTEKATTE : (*van achter de deur links, die hij meteen half open duwt*) Es 't er gien belet?

(*Masco springt op, gooit de haas in één der leunstoelen bij de haard en laat er zich boven op vallen.*)

MOEDER : (*angstig*) Kom moar binnen.

SCHIETTEKATTE : (*op, met stuk papier in de hand*) Elk ne goén ouvend. Es uldere Kamiel thuis? 'k Hè hier 'n papierke veur hem.

MOEDER : (*met in elkaar geslagen handen*) Och Hier, och God, sampitter, moet hij binnen?

SCHIETTEKATTE : Hij moe morgen binnen... De broave jongens zijn wir bezig meer op uldere peut te spelen in Gent.

(Allen kijken Schiettekatte roerloos aan; Eduard met iets uitdagends, Masco met iets spottends in de blik. Moeder van Paemel begint eensklaps te wenen. Célestine hervat haar kantwerk.)

MOEDER : (*snikkend*) Och Hiere, da zijn dijngen! Och Hiere, da zijn dijngen! En wij die hem hier toch zeu neudig hên!

SCHIETTEKATTE : (*legt het papier op tafel, Eduard neemt het op*) Tut, tut, tut, g'n moet doaromme nie schriemen, moeder van Poamel. (*Met scherpe blik op Eduard en hoger klinkende stem*) Loat z'r, nondedzju, moar ne kier goed in schieten, in de boel; 't zal al gauw gedoane zijn! (*tot Masco, die hij plotseling in de hoek van de haard, de benen over elkaar geslagen, ontwaart.*) Ah!... Liefhebber van 't gebakken breud, zij-je doar euk jong? Ge zit doar, nondedzju lijk ne baron in die zetel, mee ouw bienen over mallekoar gekruist. Ge moest er nog 'n flassche wijn bij hên en 'n sigare... A propos, keirel, ge moet oppassen zulle! Z'hên ou weeromme zien leupen in den baron 's jacht en ze goan ou oppakken zulle!

MASCO : Mij sampitter?... Wie hêt 'r mij in de baron's jacht zien leupe?

SCHIETTEKATTE : Da es gelijk wie. 'k Zegge da z'r ou zien leupe hên, niet langer of van den uchtink nog.

MASCO : Ha!... 'k Hè ik doar wa konijneneten weest trekken, langs de kanten.

SCHIETTEKATTE : Zoe-je gij wel. G'n moet gij giene lange stok mee hên om konijneneten te trekken. Past op, kerel, ge goat nog ne kier in de bak vliegen, 'k verzekeer 't ou.

MASCO : Ha, nondedzju! 'k 'n Zal toch zeker giene hoaze schieten mee ne stok.

CORDULA : E-waar?... Ha, da es toch om mee te lachen.

SCHIETTEKATTE : Ala toe toe, jongen, zwijg moar. Ge weet wel da 'k ou ken, e-woar!
En da ge mijn gien kont 'n keunt ophangen. En 't es bovendien de loaste kier da 'k
het ou zegge, zulle! *(tot moeder van Paemel)* Hawel, moeder van Paemel, es
Kamiel...

EDUARD : *(valt hem nijdig spottend in de rede)* Sampitter... Zoe'je gij peinzen dat da nen
hoaze van de baron was, woar da Masco op loerde?

SCHIETTEKATTE : Hè?... 't Was van eigen ienen van den baron. Ge weet gij, nondedzju
toch euk wel dat 'r hier gien ander jacht 'n es.

EDUARD : *(zelfde toon)* En woaraan keunde da erkennen, sampitter, as 't ienen van de
baron es? An zijne steirt? *(gedempt gelach van Cordula, Romanie en Masco.)*

MOEDER : *(tot Eduard)* Ala toe, zwijgt gij.

SCHIETTEKATTE : *(wantrouwig)* Ah joa, joa, 't es woar, menier es socialist, 'k hâ 't al
vergeten. Weet-e wat dat-e gij doet, menier Edeward: schiet gij euk ne kier nen
hoaze dat ik het zie. Ge zilt al gauw ondervinden woaran dat g'erkent dat 't ienen
van de baron es. *(tot moeder van Paemel)* Hawel, moeder van Poamel, ge zilt
ouë zeun da briefke geën, e-woar? En hem zeggen dat hij zonder foute morgen
oavond in zijn diepo moe zijn of dat hij anders op arrest zal vliegen. Ala, 'k ga 't
ulder weinschen. Elk ne goën avond, en de gezondheid. *(af links)*

MASCO : *(Opspringend met de haas triomfantelijk in de hoogte.)* Ha, ha! Da es iene van
menier de baron! *(neemt zijn deukhoed af)* Dag menier de baron! Hoe goat 't mee
ou, menier de baron? *(Eduard, Cordula en Romanie schaterlachen. Moeder van
Paemel maakt bedroefde en Célestine geschandaliseerde gebaren.)* 'n Blekt as 't
ou blijft noar mij niet, menier de baron. 'n Blekt nie, zulle, of 'k geef ou 'n flitter!
(gooit de haas op de grond. Tot allen) Neem, eet de baron op; hij hee ulder zelf
lang genoeg opgegeten.

CORDULA : *(schaterend)* O, Masco, gij zijt toch nen deugeniet! Azeu nen deugniet lijk
of ge gij zijt, dat 'n bestoat op de weireld nie meer.

CELESTINE : *(woedend)* 't Es 'n schande! 'k Hope toch da voader hoast thuis zal komen.

MASCO : *(lachend tot Célestine)* Ha joa moar, Célestine, g'n moet gij doar nie mee
inzitten, jong. G'n moet 't moar goan biechten an menier de paster as ge zonde
ziet gebeuren. Hij zal ou nen Onze Voader of twintig veur ons zielezoaligheid

doen lezen en we zillen al te goar noar de hemel goan.

CELESTINE : (*woedend tot Masco*) O, gie sloeber, gie nieweirt woar da ge stoat!

(*gelach van Eduard en Cordula*)

MOEDER : Ha moar schiedt er nou ne kier uit mee kijven en mee lachen. K'n wee nie hou da ge de kroaze hêt van da te doen. Ik zou mij deudschriemen as ik peinze dat onze jongen nou wig moet en dat er hem zeuviel ongeluk kan overkomen mee al die troebels.

EDUARD : Hêm 'n zal d'r nie veel ongluk overkomen, moeder. An d'oarme wirkmeinschen die moete vechten om van de honger nie te stirven, an de dië zal d'r ongeluk overkomen. De soldoaten zijn gewoepend mee geweiren woar da ze honderde meters verre keune mee schieten, moar d'oarme wirkmeinschen 'n hê, nie anders of wa knuppels en wa stienen woarmee da z'an de soldoaten weinig of gien kwoad keune doen. En doarom zeg ik nog ne kier dat 't 'n schande es as ne soldoat, die toch euk moar 'nen oarme meinsch 'n es, op ander oarme meinschen, die zijn broers en zusters zijn, durft schieten.

VIJFDE TONEEL : Vorigen - vader van Paemel - Désiré - Kamiel.

(*Drie mannen links op, in arbeidskleren, met spade in de hand of op de schouder. Désiré hinkt.*)

VADER : (*Gaat zijn spade in de hoek zetten.*) 't Es hier congres, geleuf ik, of ruovelussie, da ze klappen van te schieten. (*Kijkt naar haas op de vloer*) Wa betiekt datte? Wie hêt 'r die hoas hier gebrocht? (*tot Masco*) Hê-je gij dat geweest, Masco?

MASCO : Joa ik, boas van Poamel, da es ienen veur ou as g'hem wilt.

VADER : Ge zij bedankt, we 'n moên da hier nie hên. We 'n zijn wij geen barons die hoazen eten; we zijn wij boerenmeinschen, die roggebred eten, en pap en eirdappels, en somtijds ne kier 'n stik vet virkevleesch as de tijd nie al te slecht 'n es.

MASCO : Joa moar, g'n moet gij hem nie betoalen, ge krijgt hem veur niet!

VADER : (*raapt haas op en gooit hem kalm buiten*) 'k 'n Moe hem nie hên, zeg ik ou. En weet-e wat dat er bovendien nog van 't affairen es, Masco; da es da'k geiren zoe hên da g'hier mee gien hoazen mier in huis 'n komt, verstoan je datte? Da zijn hoazen die-ge goat schieten in den baron's jacht, en 'k ben 't e-kik die d'r kolleke zoe veuren bloazen as 't moest uitkomen. 'k Loat ou hier komen omda ge mee Kerdula vrijt, moar 't es op conditie da ge mij in gien moeilijkheden 'n brengt mee mijn propretoarus, hé-je da verstoan, Masco? 'k 'n Hê gien goeste van veur ou te moete verhuizen, weet ge? D'r 'n schiet van nou af an al nie veel over tusschen de baron en mij. (*tot moeder van Paemel*) Hoe zit da hier, moeder? Zoên we keunen eten? 'k Zie ze vliegen.

MOEDER : Joa, joa g', voader, ge keunt eten as ge wilt, alles es geried. Moar weet-e wa dat er gebeurd es? (*huilt*) De sampitter hêt doar geweest mee 'n briefke veur Kamiel as dat hij morgen binne moet.

KAMIEL : (*verschrikt*) Ik?...

VADER : Woar veuren datte, nondedzju?

MOEDER : Ha veur die troebels die doar nou weere zijn mee da wirkvolk in Gent.

VADER : Ha! Nondedzju! Nondedzju! En zjuust in 't volle van 't wirk! Ha die verdomde leege smeirlappen!

KAMIEL : En moet da nou direct zijn? Woar es da briefken, moeder?

MOEDER : (*geeft hem het briefje*) Ha kijk jongen, lees gij datte. 'K 'n wee ik niet wa dat er doar op stoat. De sampitter hêt hij toch gezeid.

VADER : (*loopt gejaagd heen en weer*) Ha nondenondenondedomme! En al da wirk doar blijft liggen. (*woedend*) Waarom 'n schieten ze ze van den ieste kier nie deud, nondedzju!

EDUARD : Wie zoen ze moeten deudschieten, voader? De rijke propretoarussen en de greute fabriekanten?

VADER : (*opgewonden*) Wie ze zoên moeten deudschieten?... Ha! De sloebbers, de leeggangers die nie mier 'n willen wirken, de dieë zoên ze moeten deudschieten. Da 'k ik nondedzju keunink woare 't zoe gauwe gedoan zijn. 'k Zette kanons en peirdevolk op d'hoeken van al de stroaten en 'k scheut en sloeg er in lijk de musschen!

EDUARD : Zeu, voader, gij die zelve moar nen oarme boer 'n zijt, gij die zelve moar 'n zijt gelijk ne wirkmeinsch, ge zoedt gij op d'oarme wirkmeinschen helpe schieten?

VADER : (*dreigend*) Joa ik, nondedzju! 'k Zou d'r zeker op helpe schieten! 'k 'n Zoe verdomme nog nie wachten... op die smeirige leeggangers!

CELESTINE : Ha moar voader, 'n vloekt toch azeu niet! Da es nou toch te wried.

VADER : Zwijg gij. Hou gij ou bezig mee ou wirk en 'n bemoeit ou mee mijn affaires niet.

EDUARD : (*driftig*) Hawel, voader, en ik zegge dat 't 'n schande es van op d'oarme wirkmeinschen te schieten! En 'k zegge da Kamiel ne lafoard en ne meurdenoar es as hij op 't wirkvolk durft schieten!

MOEDER : (*tot Eduard, smekend*) O, Edewoard, as 't ou belieft...

VADER : Van 't wirkvolk! Wie spreekt er van 't wirkvolk! 'k Spreke van de sloebers en de leeggangers die nie 'n wille wirken!... Van de dieë spreek ik. (*met uitdagende blik op Célestine*) Nondedzju!

EDUARD : Voader... die meinschen zijn in wirkstoakinge gegoan omda ze nie genoeg 'n wonnen om d'r van te leven. Terwijl de greute fabriekanten en de rijke propretoarussen nie 'n weten wa gedoan mee 't geld dat d'oarme wirkmeinschen veur ulder verdienen. Die meinschen 'n vroagen nie beter as van te meuge wirken, moar z'n willen nie uitgehongerd worden om veur ulder miesters schandelijke fortuneen bijeen te zoamelen. Ik weet er van te spreken. Ik weet wat da oarmoelijen es. z'Hên mij van mijn wirk bereufd omda 'k veur mijne sloavenoarbeid drie centimen per ure verheuginge van leun durfde vroagen. z'Hên mij in d'oarmoe gesmeten, z'hên mij gedwongen om hier in ulder huis om 'n stik breud te komen bedelen, terwijl da Zenobie en heur kinders in heur eigen huis moeste goan bedelen... hawel voader, 'k zoe ne kier wille weten wat dat-e gij zoudt doen as de baron ou azeu in d'oarmoe dompelde, as hij ouë pacht dee opsloan tot da g'hem nie mier betoalen 'n keunt, as hij ou uithongerde, as hij ou deud dee wirken veur 'n leun woar da ge nie mier van bestoan 'n keunt.

VADER : Wa da 'k zoe doen? Wirken zoe 'k doen, es 't hier niet dan elders. Moar wirken, nondedzju! Tot da 'k 'r bij valle, en nie leegleupen, lijk of ge gij wèl gedoan hêt. Spiegelte ou ne kier an Désiré, dien duts van die jongen mee zijn gebrekelijke

bien. Dât es ne wirker! g'n Zult den dienen, nondedzju, nie leeg zien leupen!
Leegganger woar da ge zelve zit!

EDUARD : (*driftig opstaande*) Ik voader! Ik ne leegganger?

MOEDER : (*huilend*) Och Hier! 'n Kijft toch niet! D'r es hier al droefheid genoeg in huis!

VADER : (*tot Eduard*) Joa, gij, ne leegganger! Ne leegganger! Dat-e giene leegganger 'n woart zoe j'hier al drei weken zitten zonder iets te doen? Zoe-je nie liever...

EDUARD : (*hem driftig onderbrekend*) Voader, gij weet gij heul goed da'k ik van de boeren arbeid gien verstand 'n hê, omda 'k het nooit gelierd 'n hê. Gij weet hiel goed da nen ijzergieter gienen boer 'n es, en dat-e gij zelve nie mier verstand 'n hêt van mijn wirk as da 'k ik verstand 'n hê van 't ouwe.

MOEDER : Ach Hier! As 't ou belieft! Ach Edewoord jongen!

VADER : Nien ik... 'k 'n Hê d'r gien verstand van, moar k'n ben nondedzju bij ou nie komen scheuiën euk! 'k Ginge nog liever stront roapen!

EDUARD : (*woedend opspringend*) Zeu, voader, ge verwijt mij 'n beetsen eten da ge mij in d'oarmoe hier gegeven hêt. (*stapt driftig naar deur*) 't Es goed. 'k Zoe nog liever van honger stirven of hier nog 'n bete breud te vroagen.

MOEDER : (*houdt Eduard vast*) O nien, Edewoord, jongen, o nien, nien, 'n goa toch nie weg!

EDUARD : Wig moeder... Of 'k wig goa!

(*algemeen rumoer en stemmengeluid*)

CORDULA : (*driftig en huilend*) Ha, voader, woarveuren moet-e gij Edewoord da verwijten! Zij-je nie be- schoamd?

VADER : (*tot Cordula*) Wilt-e gij ne kier ou smoel houên joag! Doar 'n es hier niemand die mij iets te kommanderen hêt, weet-e gij dat?

EDUARD : (*maakt zich los van moeder van Paemel*) Nie, nie, moeder, 'k goa wig! 'k Goa wig! Rechte weere noar mijn kameroaden, die vechten veur ilder leven.

MOEDER & ROMANIE : (*beiden wenend*) O, Edewoord, as 't ou belieft, 'n goa toch nie wig!

VADER : Tut, tut, tut, loat hem moar goan, en da z'r moar op 'n schieten. Hij 'n zal giene voet uit zijne wig zijn!

MOEDER & ROMANIE : *(snikkend)* O!... O!... O!...

(Célestine blijft zenuwachtig doorwerken zonder op te kijken. Kamiel staat roerloos recht tegen de schoorsteenmantel geleund. Désiré loopt gejaagd hinkend heen en weer.)

EDUARD : *(tot Kamiel)* Kamiel... 'n schiet op de wirkmeinschen niet, want ge zoedt op ouw eigen broere keune schieten!

VADER : Kamiel zal zijn plicht doen. Hij zal doen wa da zijn overheden hem commenderen.

MOEDER : Oo!... Oooo! ...Oooo!

CORDULA : *(woedend)* Zeu hij moe zijn eigen broere vermeurden!...

EDUARD : *(duwt moeder van Paemel zacht terug)* Loat mij goan, moeder, op ou 'n ben ik nie kwoad. *(Gaat naar de deur links. Tot Kamiel, terwijl hij heftig op zijn borst slaat.)* Kamiel!... Ik zal op den iersten rang stoan van de wirkstoakers en 'k zal ou erkennen. Schiet boven d'heufden, Kamiel! 'n Schiet op ouw eigen broere niet! *(Vlug af door deur links.)*

MOEDER : *(valt snikkend tegen de gesloten deur)* Oooo! ...Oooo! ...Oooo!

VADER : *(ruw)* Ala moeder... es da spel hoast gedoan? Keunnen w'eten? *(Zet zich met een ruk op een stoel aan de tafel.)*

MOEDER : *(snikkend)* Joa'g, 't es geried.

(Allen komen aan tafel zitten, terwijl moeder van Paemel een schotel van de haard neemt en hem opdist.)

DOEK

T W E E D E B E D R I J F

EERSTE TONEEL : Baron - barones - Maurice - Germaine - Vader van Paemel
- Désiré - Cordula - Romanie - later moeder van Paemel.

(Bij het opgaan van 't gordijn liggen vader van Paemel, Désiré, Cordula en Romanie hier en daar onder de schaduw van de bomen in het gras te slapen. De barones komt uit het woonhuis. De baron, Maurice en Germaine staan wachtend bij het hekje. Af en toe hoort men gekraai van hanen.)

BARONES : (*boos*) Il n'y a personne, absolument personne. Je te l'ai dit plus d'une fois, Gontran, ces gens sont des paresseux, qui laissent tout à l'abandon.

BARON : Je pense qu'ils sont tous aux champs.

BARONES : (*ontdekt één der slapers onder een boom*) Ah! Par exemple! Voilà qui est trop fort! (*ziet een tweede en een derde*) Non, mais regarde moi ça: ils dorment, tout simplement, comme s'ils n'avaient pas autre chose à faire!

BARON : (*verbaasd*) Ah bah! (*nadert vader van Paemel*) Hè van Paemel, slaap je dan?

VADER : (*half ontwaakt*) Heu! ...Wa scheelt er dan? Hoe laat es 't al? (*Herkent plots de baron, richt zich dan overeind, en dan geheel op*) Heu!... Menier de baron, zij-je gij doar? (*neemt zijn pet af*) En mevriewe, en menier Maurice en gezelschap. (*tot de andere slapers, gillend*) Alo, op doar! (*Désiré, Cordula en Romanie ontwaken en staan langzaam op.*) Excuseer, menier de b'ron en mevriewe, 't es vroeg op te zijn, 's morgens, en we lagen 'n beetse te noenstonden. (*roept in richting van het woonhuis*) Hé moeder, woar zit-e dan? (*tot bezoekers*) Kom binnen, menier de b'ron, en menier Maurice, en mevriewe en gezelschap, ge gaat ulder 'n beetje zetten.

BARONES : (*uit de hoogte*) Iek bijn geweest in huis, van Paemel, en uw vrouw is daar niet.

VADER : Toet, toet, mevriewe, z'es doar zeker, moar ze ligt woarschijnlijk euk 'n beetse te rusten. Hà moeder... Filemiene!... nondedzju! Woar blijft-e dan?

MOEDER : (*komt haastig, half aangekleed, uit het huis gelopen*) Wel, menier de b'ron en mevriewe, en menier Maurice en gezelschap, wa plezier van ulder hier te zien.

Da es toch warm, e-woar? En zulk 'n scheun weere! Excuseert mevriewe: 't es 's morgens toch zeudoanig vreug op te zijn en we lagen wij amoal 'n uurken te noenstonden. Kom binnen, mevriewe, en menier de b'ron en gezelschap, ge goat ulder een beetse zetten en 'n beetse rusten. Zoe-je gien gloazeke melk drijnken? (*Weigerende hoofdschudding van de baron en barones. Tot Germaine.*) En gij, mejonkvriewe?

BARONES : Merci, bazin van Paemel, wij zul niets gebruik, maar breng ons hier wat stoel. Wij zijn moe en zul 'n beetje rust, onder de booms.

MOEDER : Lijk of ge wilt, mevriewe, 'k goa d'r direct omme. (*loopt haastig af in huis en komt terug met stoelen. Intussen komen Désiré, Cordula en Romanie de bezoekers begroeten.*)

BARON : (*tot van Paemel, terwijl hij met de hand naar de zoon en twee dochters wijst.*)
En lig die ook zo te slaap, van Paemel? Maar die zijn veel te jong om overdag te slaap, die moet binst de dag werk en 's avonds slaap!

MOEDER : (*biedt stoelen aan*) As 't ou belieft, mevriewe, as 't ou belieft, menier de b'ron. (*Spoedt zich weer in huis*)

VADER : O... menier de b'ron, zonder da ge 't mij kwoalijk neemt: 't zijn nistige jongens die 'k hê en ze doen doanig ulder deveuren. z'Hên acht doagen achterien gesleten menier de b'ron, van ten tweeën van de uchtink tot de halvertienen van de oavond.

MOEDER : (*met stoelen*) As 't ou belieft, menier Maurice. As 't ou belieft, mejonkvriewe.

BARONES : (*tot van Paemel*) Jawijl, van Paemel, maar veel slaap is toch de manier niet om goed door de wereld te kom, dat weet gij ook wel. (*Terwijl de barones spreekt kraait luid een haan.*)

CORDULA : (*vrijpostig*) Van ten tien van de oavond tot den tweeën van den uchtijnd mevriewe, en dan nog 'n uurken 's noens, en anders heule de dag ziere wirken, dat 'n es toch nie te veele sloopen, denkt 't mij.

(*Germaine fluistert iets in het oor van Maurice.*)

MAURICE : (*tot barones, met blik op Cordula*) Dis, mère, est-ce celle-là que tu veux donner à Germaine comme femme de chambre?

BARONES : Ah non, par exemple!... L'autre.

GERMAINE : Heureusement, car elle ne me plait pas du tout, la première. Son ton est d'une impertinence!...

MOEDER : *(tot barones)* Joa moar, mevriewe, ze zijn jong en struis, en ze keunen zij doar wel tegen, tegen 'n beetse veel wirk. Moar 't es spijtig, e-woar, da we nou precies Kamiel moete missen en toch zeu overleit zijn van wirk!

BARONES : Die is weer opgeroepen bij de troep, nie waar?

MOEDER : Joa, mevriewe, mee al die troebels, e-woar! Da es toch 'n dijngen! En hier zeu neudig zijn!

BARON : *(tot van Paemel)* Het is spijtig, van Paemel, dat uw oudste zoon zich niet beter wil gedraag. Ik heb gehoord, en dat doet mij veel verdriet, dat hij in Gent aan het hoofd staat van een bend socialiste grévistes die schrikkelijk veel kwaad doen. *(opnieuw schel gekraai van haan)*

VADER : Menier de b'ron, 't es ne sloeber, en 'k zeg hier rechtaf, al es 't mijne zeune. Moar 't en es mijn schuld niet, menier de b'ron, 'k 'n kan d'r niks an doen. 'k Hê al gedoan wa dat er in mijn macht bestond om 't hem te beletten.

BARON : Ik wil 't geloof, van Paemel. Maar, wil ik u nog wat zeg: gij zoudt moet meer voorzichtig zijn in de keus van de vriend en kennis waar uw kinderen mee omgaat. Daar hebt gij bijvoorbeeld die Masco, die lelijke stroper, die al mijn wild skiet en pak, die laat gij vrijen met uw tweede dochter, nietwaar.

(Beweging van Cordula. Van Paemel schudt bedenkelijk zijn hoofd.)

VADER : 't Es azeu, menier de b'ron, en 't es heul straf tegen mijn goeste, da weten z'alle twieë. Moar wa kan ik doar an doen? Hij es ne jongen van goeje famielde en dien 'n heul scheun stuiverken zoe bezitten als hij wilde deugen. En zonder Kerdula 'n kan ik hier nie veurt, menier de b'ron. Ze wirkt lijk 'n peirden ze spoart ons wel twee meissens uit. Wil ik heur die vrijoage verbiên z'es in stoat om mee hem weg te leupen.

CORDULA : *(nijdig)* Die jongen 'n doe niemand gien kwoad.

BARONES : Nee, maar hij doet veel kwaad in onze chasse. *(tot van Paemel)* En wij zal toch gaarne wil, van Paemel, dat hij niet meer... *(het gekraai van de haan valt de*